

Kontaktperson: For kommunen: Fylkesmannen. For fylkesmannen: Landbruksdirektoratet v/seksjon skog og kulturlandskap  
Vår dato: 10.03.2017  
Vår referanse: 17/1  
Rundskriv erstatter: 2015-17

## Kommentarer til forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket

De senere år har det vært gjennomført flere endringer i forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Fra 2015 ble forskriften endret slik at søkere må oppfylle vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket (PT-forskriften) § 2 og § 4. Fra 2016 var ikke lenger freda bygninger tilskuddsberettiget. Fra 2017 kan SMIL-tilskudd innvilges til foretak der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen og vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket §§ 2 og § 3 eller 4 er oppfylt.

Dette rundskrivet erstatter rundskriv 2015-17 om forvaltning av SMIL. Rundskrivet utdyper det faglige og administrative handlingsrommet for bruken av SMIL-midlene og er ment som veiledende kommentarer til forskriften. Det er kommunen som skal prioritere de tiltakene som er best egnet i egen kommune innenfor de rammene som fremgår av forskriften. SMIL skal bidra til økt lokalt handlingsrom slik at tiltak kan settes inn der miljøeffekten er størst.

Fylkesmannen fordeler midlene som reguleres av SMIL-forskriften til kommunene. Kommunens prioritering av midler til ulike formål innenfor forskriften skal framgå av lokal tiltaksstrategi som kommunen utarbeider. Kommunenes tiltaksstrategier skal igjen være et grunnlag for fylkesmannens fordeling av midler mellom kommunene. Tiltaksstrategien må gjenspeiles i kommunens overordnede retningslinjer for prioritering av SMIL-søknadene, jf. kommentarer til § 8 i forskriften. Tiltaksstrategiene vil også være grunnlag for de prioriteringene som gjøres i arbeidet med regionale miljøprogram i regi av fylkesmannen.

## Innhold

|                                                                                                                                                                                         |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Kommentarer til forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket.....                                                                                                                    | 1         |
| <b>1. Til § 1 Formål.....</b>                                                                                                                                                           | <b>4</b>  |
| <b>1.1 Ivareta natur- og kulturminneverdier .....</b>                                                                                                                                   | <b>4</b>  |
| <b>1.2 Redusere forurensning.....</b>                                                                                                                                                   | <b>4</b>  |
| <b>1.3 Tiltak utover vanlig jordbruksdrift .....</b>                                                                                                                                    | <b>4</b>  |
| <b>1.4 Lokale tiltaksstrategier.....</b>                                                                                                                                                | <b>4</b>  |
| <b>2. Til § 2 Virkeområde .....</b>                                                                                                                                                     | <b>4</b>  |
| <b>3. Til § 3 Vilkår.....</b>                                                                                                                                                           | <b>5</b>  |
| <b>3.1 Hvem kan søke SMIL-tilskudd? .....</b>                                                                                                                                           | <b>5</b>  |
| <b>3.2 Offentlige landbrukseiendommer .....</b>                                                                                                                                         | <b>5</b>  |
| <b>3.3 Miljøkrav .....</b>                                                                                                                                                              | <b>5</b>  |
| <b>3.4 Dokumentasjon når arealer er leid bort .....</b>                                                                                                                                 | <b>6</b>  |
| <b>3.5 Vilkår og gjennomføringsfrist .....</b>                                                                                                                                          | <b>6</b>  |
| <b>3.6 Om vedtaksbrevet .....</b>                                                                                                                                                       | <b>6</b>  |
| <b>4. Til § 4 Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter ....</b>                                                                                                         | <b>7</b>  |
| <b>4.1 Om innvilging av tilskudd.....</b>                                                                                                                                               | <b>7</b>  |
| <b>5. Til § 5 Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forurensningstiltak</b>                                                                                                             | <b>7</b>  |
| <b>5.1 Kulturlandskapstiltak.....</b>                                                                                                                                                   | <b>8</b>  |
| <b>5.1.1 Tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold.....</b>                                                         | <b>8</b>  |
| <b>5.1.2 Tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne ...</b>                                                | <b>9</b>  |
| <b>5.1.3 Tiltak som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting.....</b>                                    | <b>9</b>  |
| <b>5.2 Forurensningstiltak.....</b>                                                                                                                                                     | <b>10</b> |
| <b>5.2.1 Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, herunder graving av åpen kanal til erstatning for eksisterende lukka bekk eller avløp (gjenåpning av bekkelukkinger).....</b> | <b>10</b> |
| <b>5.2.2 Fangdammer, andre økologiske rensetiltak og miljøplantinger .....</b>                                                                                                          | <b>11</b> |
| <b>5.2.3 Omlegging fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer ....</b>                                              | <b>11</b> |
| <b>5.2.4 Særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg.....</b>                                                        | <b>11</b> |
| <b>5.2.5 Andre tiltak.....</b>                                                                                                                                                          | <b>11</b> |
| <b>5.3 Om innvilging av tilskudd.....</b>                                                                                                                                               | <b>11</b> |

|            |                                                          |    |
|------------|----------------------------------------------------------|----|
| <b>6.</b>  | <b>Til § 6 Søknad og dokumentasjon</b>                   | 12 |
| 6.1        | Søknadsfrist og skjema                                   | 12 |
| 6.2        | Dokumentasjon                                            | 12 |
| 6.3        | Underskrifter                                            | 13 |
| <b>7.</b>  | <b>Til § 7 Utbetaling</b>                                | 13 |
| <b>8.</b>  | <b>Til § 8 Administrasjon, klage og dispensasjon</b>     | 13 |
| 8.1        | Administrasjon                                           | 13 |
| 8.2        | Klage                                                    | 13 |
| 8.3        | Dispensasjon                                             | 14 |
| <b>9.</b>  | <b>Til § 9 Opplysningsplikt og kontroll</b>              | 14 |
| 9.1        | Opplysningsplikt                                         | 14 |
| 9.2        | Kontroll                                                 | 14 |
| <b>10.</b> | <b>Til § 10 Omgjøring, tilbakebetaling og motregning</b> | 14 |
| <b>11.</b> | <b>Til § 11 Ikrafttredelse</b>                           | 15 |
| <b>12.</b> | <b>Avsluttende kommentarer</b>                           | 15 |

## 1. Til § 1 Formål

Ordningen skal fremme ivaretagelsen av natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket. Tilskudd etter denne forskriften skal gis til tiltak som går utover det som kan forventes som en del av den vanlige jordbruksdriften. Tilskudd etter denne forskriften skal prioriteres ut i fra lokale målsettinger og strategier.

### 1.1 Ivareta natur- og kulturminneverdier

Tiltak i jordbrukets kulturlandskap skal fremme kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting. Naturverdier omfatter biologisk mangfold, som arter og naturtyper, som er knyttet til, eller formet av jordbrukets arealbruk og driftsformer. Kulturminneverdier omfatter kulturminner og kulturmiljøer, videreføring av kulturarv (kunnskaper, tradisjoner og teknikker). Videre innbefatter natur- og kulturminneverdiene mulighet for opplevelser, friluftsliv og et variert landskapsbilde.

### 1.2 Redusere forurensning

Tiltak for å redusere forurensning skal redusere tap eller risiko for tap av næringsstoffer, partikler og andre forurensende utslipp til jord, vann eller luft fra jordbruksarealer, fôr eller gjødsel.

### 1.3 Tiltak utover vanlig jordbruksdrift

Ordningen skal bidra til at det blir gjennomført miljøtiltak utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Med miljøtiltak menes tiltak som skal ivareta natur- og kulturminneverdier og redusere forurensning. Å følge lovpålagte krav som gjelder kulturlandskap eller forurensning, regnes som en del av den ordinære jordbruksdriften, og skal ikke prioriteres for SMIL-tilskudd. Kommunen må vurdere hvilke miljøverdier, jf. 1.1 og 1.2 som normalt ivaretas gjennom vanlig drift, og hvilke miljøverdier som skal omfattes av denne ordningen. Tiltak som skjøtsel og drift av arealer som følger av normal bruk av arealene til avling og alminnelig jordarbeiding knyttet til eksisterende drift, vil i hovedsak ikke være berettiget tilskudd etter denne forskriften. Det er først og fremst tiltak som innebærer en ekstra innsats utover dette, og som det er forbundet særlige kostnader med, som er berettiget tilskudd. Dette kan gjelde omlegging til, eller videreføring av, en driftsform som er egnet til å ivareta spesielle miljøverdier.

### 1.4 Lokale tiltaksstrategier

Et formål med forskriften er å få en best mulig målretting av innsatsen og tiltakene på bakgrunn av lokale miljømessige behov og utfordringer. Tilskuddsmidlene skal derfor prioriteres på grunnlag av lokalt tilpassede målsettinger og strategier. Disse bør komme tydelig frem i de lokale tiltaksstrategiene. Lokale tiltaksstrategier kan ikke stramme inn, eller gå utover, forskriftens formål, virkeområde og vilkår.

## 2. Til § 2 Virkeområde

Forskriften gjelder tiltak på landbrukseiendommer. En landbrukseiendom er en eiendom som brukes, eller kan brukes, til jord- eller skogbruk. Det er ikke noe minstekrav i forskriften når det gjelder hvor mye jordbruksareal en eiendom må ha for at det skal kunne innvilges tilskudd.

Tilskudd kan også gis til tiltak i områder som er vernet etter naturmangfoldloven eller objekter/arealer som er vernet etter kulturminneloven. Dette kan være tiltak på

eiendommer som har spesielle kvaliteter knyttet til kulturminner, kulturmiljøer, gammel kulturmark, biologisk mangfold, mv., og som det er ønskelig å bevare.

### **3. Til § 3 Vilkår**

#### **3.1 Hvem kan søke SMIL-tilskudd?**

I første ledd står det at tilskudd kan innvilges til foretak der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen, og som oppfyller vilkårene i PT-forskriftens § 2 og § 3 eller § 4.

Med forskriftsendring fra 1.1.2017 kan eier som leier ut alt areal søke SMIL-tilskudd hvis leietaker driver en produksjon på landbrukseiendommen som utløser PT-tilskudd. I tillegg til å oppfylle § 2 Grunnvilkår, må foretaket oppfylle § 3 Tilskudd til husdyrhold eller § 4 Tilskudd til jordbruksareal. Forskriften er altså utvidet ved at foretak som oppfyller vilkårene for å motta tilskudd til husdyrhold, jfr. PT-forskriftens § 3, kan søke SMIL-tilskudd på lik linje med de som oppfyller vilkårene i § 4.

Søker må være registrert i Enhetsregisteret. Eier eller leietaker må drive en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommens areal på søknadstidspunktet. Det vil si det skal drives vanlig jordbruksproduksjon på en eller flere landbrukseiendommer med de dyreslag eller vekstgruppene det søkes tilskudd for, slik disse gruppene til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, jf. PT-forskriften § 2. De miljøkrav som gjelder for arealet må oppfylles, jf. PT-forskriften § 4.

Så lenge disse vilkårene er oppfylt, er det ikke noe krav at søker, eller leietaker i de tilfeller eier har leid bort arealet, mottar produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. I de tilfeller der eier har leid ut alt areal, er det heller ikke noe krav til hvilken næring eiers foretak driver så lenge leier driver en tilskuddsberettiget produksjon på landbrukseiendommen.

Dersom søker ikke eier landbrukseiendommen som tiltaket skal gjennomføres på, må det foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til å gjennomføre tiltaket. Tillatelsen bør være skriftlig.

#### **3.2 Offentlige landbrukseiendommer**

Andre ledd gir regler om tilskudd og offentlig landbrukseiendom. Etter forskriften kan landbrukseiendommer som eies og drives av stat, kommuner eller fylkeskommuner, ikke innvilges tilskudd, med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigede landbrukseiendommer er med. For eksempel der den offentlig eide landbrukseiendommen er interessant i et større prosjekt/tiltak. I tilfeller der en av landbrukseiendommene eies av kommunen, bør kommunen vurdere om habilitetshensyn tilsier at søknaden skal behandles av fylkesmannen.

Dersom tiltaket gjelder offentlig eiendom, eller del av en offentlig eiendom som blir leid eller forpaktet bort, kan leier eller forpakter motta tilskudd etter denne forskriften.

#### **3.3 Miljøkrav**

Tredje ledd sier hvilke miljøkrav som må oppfylles. Søkere må ha gjødslingsplan og journal over plantevernmidler. Søker skal videre ha kart over alt eid og leid jordbruksareal som foretaket til enhver tid disponerer. Det vil si at kartet ikke skal inneholde jordbruksareal som er leid ut/forpaktet bort, og som foretaket ikke disponerer. Videre skal

alle miljøverdier, samt arealer der det er risiko for tap av jord og næringsstoffer, kartfestes og beskrives.

Søker må ha denne dokumentasjonen klar på søknadstidspunktet, og den må være tilgjengelig ved kontroll. Vi anbefaler at denne dokumentasjonen vedlegges søknaden. Dersom det ikke er hensiktsmessig å sende dette inn, bør kommunen på annen måte være sikker på at disse dokumentene foreligger på søknadstidspunktet.

### **3.4 Dokumentasjon når arealer er leid bort**

I fjerde ledd står det at dersom arealene er leid bort må søker likevel kunne dokumentere at vilkårene i første og tredje ledd er oppfylt. På tilsvarende måte som nevnt i 3.3 må søker sørge for at denne dokumentasjonen er klar på søknadstidspunktet, og er tilgjengelig ved kontroll. Vi anbefaler at søker i disse tilfellene har en avtale med leietaker om at dokumentasjonen foreligger og kan framvises. Avtalen bør være skriftlig.

### **3.5 Vilkår og gjennomføringsfrist**

I femte ledd står det at det kan settes vilkår for innvilging av tilskudd til det enkelte prosjekt og tiltak. Vi anbefaler at kommunen skriver disse vilkårene i vedtaksbrevet, og at disse er kontrollerbare. Dette innebærer at det ved kontroll må være mulig å se om søker har oppfylt vilkårene. Eksempler på vilkår kan være å sette krav til arbeidsutførelse (blant annet bruk av materialer, teknikk og metode), dato for ferdigstilling, krav til vedlikehold og sluttrapportering. Godkjent sluttregnskap skal foreligge før innvilget tilskudd utbetales, jf. forskriftens § 7. Les mer om vedtaksbrevet i rundskrivets kapittel 3.5.

Videre står det i fjerde ledd at frist for gjennomføring av prosjekt/tiltak er 3 år fra tilskuddet ble innvilget, med mindre kommunen har satt en kortere frist. For mindre og enklere prosjekt/tiltak kan det være hensiktsmessig at kommunen fastsetter kortere frist. I vedtaksbrevet skal det settes dato for gjennomføringsfrist for prosjektet/tiltaket. Fristen kan etter søknad forlenges med inntil 2 år, slik at maksimal arbeidsfrist blir 5 år fra innvilgingstidspunktet. Dersom tiltaket ikke er igangsatt innen 3 år, anbefaler vi at tilskuddet trekkes tilbake og at det søkes på nytt.

Vi anbefaler at det av hensyn til planlegging og prioritering for bruk av midlene, normalt ikke gis tilskudd til prosjekt/tiltak som allerede er påbegynt eller utført. Det er viktig at dette kommuniseres til potensielle søkere i kommunen, slik at søkere gis anledning til å planlegge tiltak i god tid. Søknaden bør være godkjent og avgjort av kommunen før tiltaket påbegynnes.

### **3.6 Om vedtaksbrevet**

I regelverk for økonomistyring i staten er det gitt bestemmelser om forvaltning av tilskuddsordninger. Tilsagn om tilskuddsbeløp på grunnlag av innvilget søknad skal bekreftes med et vedtaksbrev. Dette er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Vedtaksbrevet til søkeren med eventuelle vedlegg, skal inneholde:

- formål og hva slags tiltak tilskuddet forutsettes benyttet til
- tilskuddsbeløp
- utbetalingsordning
- frist for gjennomføring av tiltaket og eventuelle andre vilkår som settes for bruken av midlene
- krav til rapportering
- kontrolltiltak som kan bli iverksatt, med henvisning til § 9 i forskriften
- mulige reaksjonsformer dersom mottaker ikke opptrer i samsvar med forutsetningene for tilskuddet, med henvisning til § 10 i forskriften
- opplysning om klageadgang, med henvisning til § 8 i forskriften

I vedtaksbrevet bør søker gjøres oppmerksom på at innvilgning av tilskudd ikke innebærer at tiltaket er godkjent med hensyn til annet regelverk. Før gjennomføring av tiltaket må derfor søker gjøre seg kjent med aktuelle bestemmelser i andre lover og forskrifter, for eksempel plan- og bygningsloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven, vannressursloven og forurensningsforskriften.

Kommunen skal vurdere de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 ved behandling av SMIL-søknader. Vurderingen av prinsippene skal komme til uttrykk i vedtaksbrevet.

#### **4. Til § 4 Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter**

For å få til en mer helhetlig og samordnet innsats, og for å bidra til prosesser som sikrer bredest mulig involvering og forankring i arbeidet med spesielle miljøtiltak, kan det gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter.

Formålet med slike prosjekter er å legge forholdene til rette for større helhetlige prosjekter over større områder, for eksempel knyttet til et vassdrag eller ei grend. Slike planleggings- og tilretteleggingsprosjekter bør lede fram til gode og konkrete kulturlandskaps- og forurensningstiltak som er nevnt i § 5.

Det kan være hensiktsmessig å gjennomføre slike prosjekter for å få ivare tatt miljøverdier i et større område på en helhetlig måte. Slike prosjekter, med flere aktører, er ofte administrativt krevende å få i gang, og det kan derfor være behov for å gi starthjelp.

Den som står som søker for denne type prosjekter må oppfylle vilkårene i PT-forskriften § 2 og § 3 eller § 4. Dette innebærer at lag og foreninger ikke kan søke SMIL-tilskudd.

##### **4.1 Om innvilgning av tilskudd**

Det kan innvilges engangstilskudd med inntil 100 prosent av godkjent kostnadsoverslag. Det er likevel ønskelig at det også for slike prosjekter er medvirkning fra andre kilder, for eksempel i form av egeninnsats eller delfinansiering fra andre interessenter eller samarbeidsparter.

Kostnader med planlegging, organisering og prosjektgjennomføring kan inngå i tilskuddsgrunnlaget.

Prosjektet skal resultere i en plan for gjennomføring av konkrete tiltak i det aktuelle området. Prosjektet kan gå parallelt med søknad og gjennomføring av tiltak etter § 5. Da vil planleggingsprosjektet kunne være med å finansiere den administrative delen ved gjennomføringen av tiltakene etter § 5.

#### **5. Til § 5 Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forurensningstiltak**

Det kan gis tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdier i kulturlandskapet (kulturlandskapstiltak) og tiltak som bidrar til å redusere forurensning eller risiko for forurensning fra jordbruket (forurensningstiltak).

Tiltakene må ikke komme i konflikt med viktige naturverdier, kulturminner eller reindriftsinteresser. For å sikre god kvalitet på planer for, og oppfølging av, tiltak som

gjelder biologisk mangfold, gammel kulturmark og kulturminner, kan det være aktuelt å ta kontakt med faglig kompetanse i landbruks- og miljøforvaltningen eller andre kompetansemiljøer. I områder med reinbeite bør søknaden legges fram for reinbeitedistriktet før den blir avgjort.

Arbeidet med oppfølging av vannforskriften og utarbeidelse av regionale miljøprogram innebærer at fylkesmannen kan prioritere områder for gjennomføring av vannmiljøtiltak. Disse prioriteringene skal det tas hensyn til ved behandling av SMIL-søknader. Prioriteringene vil også eventuelt komme til uttrykk gjennom de lokale tiltaksstrategiene for SMIL. Miljøutfordringene i vann og behov for tiltak er omtalt i de regionale vannforvaltningsplanene og i tiltaksanalyser for vannområdene. Prosjektledere i vannområdene og fylkesmannen kan gi mer informasjon om dette.

### **5.1 Kulturlandskapstiltak**

Det kan gis tilskudd til kulturlandskapstiltak som gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap.

Forskriften omfatter bl.a. tiltak som:

- ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold
- tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne
- ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger, gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer

#### **5.1.1 Tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold**

Biologisk mangfold er mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene.

Gammel kulturmark er arealer med vegetasjon utformet ved slått, beiting, styving, brenning eller andre driftsformer gjennom en lang periode, ofte uten tilførsel av gjødsel, og med et plante- og dyreliv som skiller seg fra det som ellers kan være vanlig i området. Slik kulturmark kjennetegnes også ved spor etter gamle driftsmåter (i terrengoverflaten, rydningsrøyser, murer, styvingstrær, m.m.) og andre kulturminner i området (gravhauger, hustuffer, m.m.). Arealene er ikke preget av moderne jordarbeiding, men er dominert av naturlig gras- og urtevegetasjon. Det kan også være innslag av små, tidligere dyrka åkrer i gammel kulturmark.

Tiltakene skal fremme biologisk mangfold gjennom å ivareta planter og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante- og dyreliv på gammel kulturmark. Tiltakene skal bidra til å bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet. Videre skal tiltakene ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og landskapsbildet knyttet til den gamle kulturmarka.

Aktuelle tiltak kan være etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av områder og landskapselementer som bidrar til å utvikle og ivareta leveområder og spredningsveier for planter og dyr, istandsetting og skjøtsel gjennom beiting, brenning, slått, styving eller annen form for høsting av gammel kulturmark.

Tiltak som legger til rette for økt biologisk mangfold kan være etablering av varig vegetasjon for økt omfang av naturlig grønnstruktur, økt trivsel og forbedring av landskapsbildet (landskapsplantinger).

Tiltak for å fremme biologisk mangfold i skog og utmark omfattes bare dersom den aktuelle lokaliteten er gammel kulturmark. Dette kan for eksempel være utslåtter eller seterområder.

Etablering av beite på areal som ikke kan klassifiseres som gammel kulturmark (for eksempel i skog/utmark) er ikke et SMIL-tiltak. Det kan vurderes om slike tiltak kan være aktuelle innenfor ordningen «Tiltak i beiteområder».

### **5.1.2 Tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne**

Forskriften skal stimulere til tiltak som øker muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap gjennom å legge til rette for ferdsel til fots og opplevelser. Det kan gis tilskudd til sammenhengende sti- og turveinett i tilknytning til veier i landskapet, viktige linjedrag i landskapet og forenkling av adkomsten til utmark og strandsoner.

Ved utforming av slike tiltak, må en være varsom og unngå vesentlige negative effekter på natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap. Kommunen bør derfor være varsom med å gi tilskudd til tiltak som legger til rette for parkering eller ferdsel med motorkjøretøy. Ved tiltak knyttet til gamle stier og ferdselsårer – se omtale av kulturminnetiltak nedenfor.

Tiltak som tilrettelegger for ferdsel, bør i prinsippet ikke omfatte turveier og stier i skog og utmark. Når slike turveier og stier må gå via skog- og utmarksområder for å oppnå gode helhetsløsninger, kan det imidlertid være aktuelt at veier og stier i utmark også inkluderes i tiltaket som det gis tilskudd til.

Aktuelle tiltak kan være knyttet til etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruksområder og sikre tilgjengelighet til kulturminner og kulturmiljøer for allmennheten, dersom dette er ønskelig. Andre aktuelle tiltak er merking av ferdselsårer og utarbeidelse av enkel informasjon. I tillegg kan det være aktuelt at grunnlaget for tilskuddet inkluderer kompensasjon for vesentlig ulempe forbundet med allmenn ferdsel, for eksempel avlingstap.

### **5.1.3 Tiltak som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting**

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter som det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng, jf. § 2 i kulturminneloven.

Verneverdig bygning er arkitektonisk eller kulturhistorisk verdifull bygning som ikke er fredet, men som likevel bør bevares etter antikvariske metoder og prinsipper.

Eksempler på kulturminner i tilknytning til jordbrukslandskapet:

- alle slags bygninger på gårdstun og i inn- og utmark, fra våningshus og driftsbygninger til utløe, koier og kvernhus
- boplasser, hustuffer og ruiner, gammetuffer, gårdshauger
- gravhauger og –røyser, helleristninger, offersteder, varp

- rydningsrøyser, veiter/vanningsanlegg, bakkemurer, terrasserings, tre- og steingjerder, elveforbygninger
- gamle veifar, stier, veimerker, klopper, vad, tre- og steinbruer, geil/fegater
- jakt-, fiske- og fangstinnretninger, stakktufter, jernvinneplasser, kull- og tjæremiler, fløtningsdammer
- bygdeborger, varder/veter

Eksempler på kulturmiljøer i jordbrukslandskapet:

- gårdstun, seteranlegg, en samling gravhauger, naustmiljø

Kulturminnemyndighetene har ansvar for kulturminner og kulturmiljøer som er fredet etter lov om kulturminner. Disse skal behandles særskilt. Regional kulturminneforvaltning må kontaktes ved for eksempel istandsetting av freda kulturminne eller skjøtsel omkring en automatisk freda gravhaug, dersom dette går utover tradisjonell bruk av området til slått eller beiting. Sametinget skal kontaktes dersom det aktuelle tiltaket berører freda samiske kulturminner.

Forskriften omfatter skjøtsel av vegetasjon på og omkring kulturminner og kulturmiljøer, samt vedlikehold, istandsetting, bevaring og planlagt bruk av kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger. Forskriften omfatter ikke freda bygninger.

Alle tiltak som gjelder kulturminner og kulturmiljøer bør gjennomføres etter prinsipper som kulturminneforvaltningen legger til grunn. Dette er bl.a:

- bevare mest mulig av kulturminnets opprinnelige elementer eller kulturmiljøets egenart og helhet
- foreta så få forandringer som mulig, reparasjoner fremfor hel utskifting
- bruke tradisjonelle, stedegne materialer, håndverksteknikker og farger

## **5.2 Forurensningstiltak**

Det kan gis tilskudd til tiltak som reduserer risikoen for erosjon på jordbruksarealer og i vannløp, som reduserer avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer eller som reduserer forurensende utslipp fra jordbruket til jord, luft og vann.

Forskriften omfatter bl.a. følgende tiltak:

- utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, herunder graving av åpne kanaler til erstatning for eksisterende lukka avløp
- fangdammer, andre økologiske rensetiltak og miljøplantinger
- tiltak som reduserer risiko for tap av plantevernmidler
- tiltak i forbindelse med å legge om fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer
- særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg

### **5.2.1 Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, herunder graving av åpen kanal til erstatning for eksisterende lukka bekk eller avløp (gjenåpning av bekkelukkinger)**

Hensikten med slike tiltak er å redusere risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer. Behov for utbedring av hydrotekniske anlegg kan skyldes både skader på anlegget og underdimensjonering pga klimaendringer. Tiltak kan gjennomføres på jordbruksarealer og/eller i vannløp. Vanlig grøfting/drenering av jordbruksareal faller utenfor denne forskriftens formål. Dreningstiltak kan vurderes innenfor ordningen «Drenering av jordbruksjord». Avskjæringsgrøfter for å redusere erosjon og

arealavrenning kan omfattes i den grad dette ikke er en del av et ordinært større dreneringsarbeid. Kumdammer er tiltak som både har til hensikt å utbedre hydrotekniske anlegg og rense overflatevann. Ved tiltak i vannløp må det utvises særlig varsomhet og ved tvil om tiltaket kan gjennomføres iht Vannressursloven § 8 må kommune, FM eller NVE kontaktes.

#### **5.2.2 Fangdammer, andre økologiske rensetiltak og miljøplantinger**

Fangdammer og andre økologiske rensetiltak skal redusere negative miljøvirkninger av erosjon og avrenning av næringsstoffer og plantevernmiddelester ved hjelp av naturens selvrensingsevne. Aktuelle tiltak er etablering av fangdammer, kumdammer, renseparker og vegetasjonssoner for rensing og beskyttelse

Med miljøplantinger forstås klimaplanting/leplanting, dvs. etablering av varig vegetasjon som le for å beskytte jordbruksområder og for å bedre klimaet for planter og husdyr, samt for å skape bedre arbeidsmiljø, trivsel og vern av bygninger.

#### **5.2.3 Omlegging fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer**

Det kan gis engangstilskudd til tiltak forbundet med omlegging til planteproduksjon som gir bedre beskyttelse mot erosjon. Omleggingen bør ha et varig perspektiv. De mest aktuelle tiltakene er tilrettelegging for beiting av husdyr og høyproduksjon.

#### **5.2.4 Særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg**

Ved vurdering av søknader som gjelder bygningstekniske tiltak må det skilles mellom vanlig jordbruksdrift og hva som kan betraktes som spesielle tiltak, og som det kan gis tilskudd til etter denne forskriften.

Aktuelle tiltak kan være høytørkeanlegg for produksjon av høy på erosjonsutsatt areal og oppsamlingsanlegg for avløp fra veksthus. Det kan også være aktuelt med tiltak for å redusere eller hindre avrenning fra husdyrgjødsel i utekveer og samleplasser for beitedyr, avrenning fra rundballer, tiltak for å hindre gasstap, luktplager, mm. Det bør imidlertid være tiltak med tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg.

Ved oppstart/nyetablering skal nødvendige miljøhensyn ivaretas.

#### **5.2.5 Andre tiltak**

Det kan f.eks gis støtte til spesielle investeringer som reduserer risiko for tap av plantevernmidler, eksempelvis biobed ved påfyllingsplasser og lignende.

### **5.3 Om innvilging av tilskudd**

Til alle tiltak kan det gis engangstilskudd med inntil 70 prosent av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det gis tilskudd med inntil 100 prosent av godkjent kostnadsoverslag. Kommunen kan sette lavere tilskuddsprosent for de ulike tiltakene.

Grunnlaget for tilskudd er kostnadsoverslaget for det planlagte tiltaket. Alle kostnader med gjennomføring av tiltaket (materialer, arbeid inklusiv utarbeiding av nødvendige planer) kan inngå i tilskuddsgrunnlaget.

Behov for varige skjøtseltiltak skal normalt gjennomføres innenfor regionalt miljøprogram. For enkelte investeringstiltak innenfor SMIL-ordningen kan det være aktuelt å yte tilskudd for å sikre nødvendig årlig skjøtsel. Eksempler på dette er skjøtsel for

å ivareta biologisk mangfold, spesielt verdifulle og verneverdige kulturlandskap, eller skjøtsel for å sikre god etablering av nye plantinger av tre og busker (miljøplantinger).

Tilskudd til slike årlige tiltak kan gis som et engangstilsagn og utbetales årlig etter hvert som arbeidet gjennomføres. Det kan ikke gis tilsagn om tilskudd til årlige skjøtselstiltak ut over en periode på inntil tre år.

Det skal normalt ikke gis tilskudd til maskiner eller annet løst teknisk utstyr.

## **6. Til § 6 Søknad og dokumentasjon**

### **6.1 Søknadsfrist og skjema**

I § 6 første ledd står det at kommunen bestemmer hvilke søknadsfrister som skal settes.

I § 6 andre ledd står det at det skal brukes søknadsskjema utarbeidet av Landbruksdirektoratet. Søknadsskjemaet finnes på Landbruksdirektoratets nettsider, eller ved å kontakte kommunen. Søknad sendes den kommune tiltaket/prosjektet skal gjennomføres i.

Dersom tilskuddsmottaker ikke har fradragsrett for inngående merverdiavgift, kan merverdiavgift inngå i kostnadsoverslaget.

### **6.2 Dokumentasjon**

I § 6 andre ledd står det videre at søker skal vedlegge en plan der miljøtiltaket beskrives og kartfestes, og der det redegjøres for målene med tiltaket/prosjektet.

Vilkår knyttet til miljøkrav, jf. forskriften § 3 tredje ledd, må oppfylles. Kommunen må forsikre seg om at søker kan dokumentere at det foreligger gjødslingsplan og plantevernjournal der dette er pålagt. Samt kart over alt jordbruksareal som disponeres av foretaket til enhver tid. Vi anbefaler kommunen å be om at disse dokumentene vedlegges søknaden.

Søknaden bør utover dette inneholde informasjon om forhold som kommunen mener er nødvendig for en forsvarlig saksbehandling. Dette kan være øvrige miljømessige forhold, nødvendige tekniske planer, kostnadsoverslag, mv.

Kommunen må vurdere hvilken dokumentasjon som er nødvendig for ulike saker eller sakstyper. Oversikten nedenfor viser opplysninger det kan være aktuelt å legge ved søknaden:

- oversiktskart, som viser beliggenhet i kommunen
- fotografier/tegninger, som viser arealer, bygninger, bygningsmiljøer og/eller objekter som det søkes tilskudd til
- dokumentasjon som viser status som for eksempel naturreservat, nasjonalpark, landskapsvernområde, biotopvernområde, område med midlertidig vern, fredede kulturminner og kulturmiljø
- dokumentasjon av kartlagt biologisk mangfold, som utvalgte naturtyper og prioriterte arter med ev. økologisk funksjonsområde etter naturmangfoldloven, naturtyper etter Miljødirektoratets håndbok 13, og trua arter iht. Norsk rødliste eller ev. andre kartlegginger av biologisk mangfold
- for bygninger - kostnadsoverslag fra bygningskyndig, beskrivelse av bygning og eventuell bygningsskade, nåværende og framtidig bruk, samt eventuell omtale av verneverdi
- i reindriftsområder - oversiktskart som viser reindriftens arealbruk i området

- skriftlig godkjenning/avtale fra landbrukseiendommens eier dersom det er en annen enn søker
- skriftlig avtale om gjennomføring av fellestiltak
- skriftlig godkjenning fra berørte naboer før igangsetting av tiltak

I § 6 tredje ledd står det at når tiltaket er gjennomført skal det sendes inn dokumentasjon på at det er gjennomført i henhold til vilkår gitt i vedtaksbrev, jf. rundskrivets kapittel 3.4.

### **6.3 Underskrifter**

Søknad om SMIL-tilskudd på landbrukseiendom skal undertegnes av søkeren. Dersom søkeren ikke er eier av landbrukseiendommen, skal det foreligge skriftlig samtykke fra landbrukseiendommens eier.

Hvis søknaden gjelder fellestiltak, skal en deltaker stå som søker og undertegne søknaden på vegne av alle deltakerne, basert på skriftlig fullmakt.

Søknad om tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter skal undertegnes av den som skal motta tilskuddet på vegne av deltakerne i prosjektet.

## **7. Til § 7 Utbetaling**

Før kommunen kan anvise utbetaling av tilskudd, må det foreligge skriftlig anmodning om utbetaling fra søkeren. Minst 25 prosent av tilskuddet skal holdes tilbake inntil arbeidet er fullført, nødvendig dokumentasjon foreligger og sluttregnskapet er godkjent av kommunen, jf. rundskrivets kapittel 3.4.

Deler av tilskuddet til prosjekter/tiltak kan utbetales som forskudd. Kommunen må i tilfelle be tiltakshaver dokumentere behov, progresjon mv.

## **8. Til § 8 Administrasjon, klage og dispensasjon**

### **8.1 Administrasjon**

I § 8 første ledd står det at kommunen fatter vedtak etter denne forskriften. Kommunen har ansvar for at saken er så godt opplyst som mulig når vedtak fattes jf. forvaltningsloven § 17 første ledd.

I § 8 ande ledd står det at kommunen skal fastsette overordnede retningslinjer (lokale tiltaksstrategier) for prioritering av søknadene. Disse retningslinjene bør inneholde miljøfaglige kriterier, og eventuelle andre kriterier, som gir kommunen et godt grunnlag for å prioritere mellom søknadene.

Retningslinjene skal fastsettes i dialog med fylkesmannen og næringsorganisasjonene lokalt. Dette betyr at før retningslinjene vedtas av kommunen, skal de vurderes i sammenheng med fylkets strategier for regionalt miljøprogram, og næringsorganisasjonene skal ha hatt mulighet til å gi innspill.

### **8.2 Klage**

I § 8 tredje ledd står det at vedtak fattet av kommunen kan påklages til fylkesmannen innen tre uker, jf. forvaltningsloven § 28 og 29. Klagen sendes kommunen som vurderer hvorvidt klagen tas til følge. Dersom kommunen ikke tar klagen til følge skal den sendes videre til fylkesmannen med en uttalelse.

### 8.3 Dispensasjon

I § 8 fjerde ledd står det at fylkesmannen i særlige tilfeller kan gi dispensasjon fra forskriften. «Særlige tilfeller» innebærer at det må foreligge spesifiserte, klare og relevante grunner som er av en slik karakter at de hensyn som ligger til grunn for bestemmelsen kan settes til side. Dispensasjon skal kun anvendes i helt spesielle situasjoner, og skal begrunnes godt. En dispensasjon kan ikke innvilges i strid med formålet med ordningen.

## 9. Til § 9 Opplysningsplikt og kontroll

### 9.1 Opplysningsplikt

I § 9 første ledd står det at alle søkere av tilskudd plikter å gi de opplysninger som kommunen, fylkesmannen, Landbruksdirektoratet eller Riksrevisjonen mener er nødvendig i forbindelse med søknad, utbetaling av tilskudd eller kontrolltiltak.

### 9.2 Kontroll

Kommunen må vurdere hvilken kontroll av søkers opplysninger som er nødvendig. I nødvendighetskriteriet ligger det at opplysningsplikten ikke er ubegrenset og at bare relevante opplysninger kan kreves. Typisk vil dette dreie seg om grunnlagsmateriale for å kunne fatte vedtak om tilskudd, samt dokumentasjon som muliggjør en effektiv kontroll av om tilskuddsutbetalingen er i overensstemmelse med forskriften.

Kommunen er også ansvarlig for at det gjennomføres tilstrekkelige kontrolltiltak for å sikre at tilskuddet nyttes i tråd med forutsetningene. Det kan være aktuelt å kontrollere foretakets bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddet.

I § 9 andre ledd står det at kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan gjennomføre stedlig kontroll hos foretaket. En stedlig kontroll skal følge bestemmelsene i forvaltningsloven § 15.

## 10. Til § 10 Omgjøring, tilbakebetaling og motregning

Kommunen har ansvar for å føre tilsyn med at vilkårene for tilskuddet blir overholdt. I § 10 står det at vedtak om innvilget tilskudd kan omgjøres og utbetalt tilskudd kan kreves tilbakebetalt, dersom det avdekkes forhold som er i strid med forutsetningene. Dette kan for eksempel være at prosjektet/tiltaket ikke blir gjennomført innen fastsatt arbeidsfrist, eller ikke blir gjennomført som forutsatt ved innvilgingen. Da skal kommunen vurdere om tilskudd skal kreves tilbakebetalt, og i så fall hvor mye det er rimelig å kreve tilbake.

For at tilbakebetaling skal kunne kreves, må vedtaket hvor tilskuddet ble innvilget omgjøres etter forvaltningsloven § 35. Før kommunen fatter vedtak etter denne bestemmelsen, skal tilskuddsmottaker varsles og gis anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist, jf. forvaltningsloven § 16.

I § 10 står det videre at kravet kan motregnes i tilskudd som utspringer av mottakerens landbruksvirksomhet. Dersom tilbakebetaling ikke skjer innen den frist som blir gitt, kan det kreves forsinkelsesrenter i tillegg, jf. lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling mv.

## 11. Til § 11 Ikrafttredelse

Forskriften, fastsatt 4.2.2004 med endringer av 3.9.2014, 16.2.2015, 17.2.2015 og 16.12.2016, trådte i kraft 1.1.2017.

Dette rundskrivet trer i kraft straks. Samtidig bortfaller rundskriv 2015-17.

## 12. Avsluttende kommentarer

Regelverk og søknadsskjema er tilgjengelig på [www.landbruksdirektoratet.no](http://www.landbruksdirektoratet.no)

Søknaden skal sendes til kommunen der prosjektet/tiltaket skal gjennomføres. Det er denne kommunen som skal avgjøre søknaden. Ved søknad om tilskudd til prosjekt/tiltak som skal gjennomføres i en annen kommune enn der søkeren har foretaket, er det likevel naturlig at den kommunen der foretaket ligger, får kopi av søknaden.

Av hensyn til rapportering, skal kommunen sette ett kryss for hvilken gruppe prosjektet/tiltaket tilhører. I de tilfeller der dette er vanskelig å avgjøre, er tiltakets hovedformål avgjørende.

Etter at kommunen har innvilget søknaden, skal kommunen sende melding om vedtak til fylkesmannen sammen med nødvendige opplysninger for registrering av søknaden i fagsystemet Saturn. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet.

Med hilsen  
for Landbruksdirektoratet

Per Guldbrand Solli  
seksjonssjef

Cecilie Askhaven  
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.